

ČESKÁ REPUBLIKA
ROZSUDEK
JMÉNEM REPUBLIKY

Krajský soud v Plzni rozhodl samosoudcem Mgr. Janem Šmakalem ve věci

žalobce: J. H.
zastoupený advokátkou JUDr. Květoslavou Tomanovou,
sídlem náměstí Republiky 87, Tachov,
proti
žalované: Česká správa sociálního zabezpečení,
sídlem Křížová 1292/25, Praha,

o žalobě proti rozhodnutí žalované č. j. X. ze dne 10. 1. 2024,

takto:

- I. Rozhodnutí České správy sociálního zabezpečení č. j. X. ze dne 10. 1. 2024 se ruší a věc se vrací žalované k dalšímu řízení.
- II. Česká správa sociálního zabezpečení je povinna zaplatit žalobci náhradu nákladů řízení ve výši 2 600 Kč k rukám JUDr. Květoslavy Tomanové, do jednoho měsíce od právní moci tohoto rozsudku.

Odůvodnění:

I. Řízení před správním orgánem

1. Rozhodnutím č. j. X. ze dne 3. 11. 2023 žalovaná zamítla žádost žalobce o zvýšení starobního důchodu za vychované dítě – dceru L. – pro nesplnění podmínek stanovených v přechodném ustanovení čl. II zákona č. 323/2021 Sb., kterým se mění zákon o důchodovém pojištění a zákon o organizaci a provádění sociálního zabezpečení. Dospěla totiž k závěru, že žalobce

Shodu s prvopisem potvrzuje H. K.

o dítě nepečoval v největším rozsahu, a tudíž mu nárok na zvýšení starobního důchodu za vychované dítě nevznikl. Následné námitky žalobce žalovaná zamítla a své předchozí rozhodnutí potvrdila.

II. Řízení před soudem

2. Proti rozhodnutí žalované o námitkách žalobce brojil žalobou. Namítl, že s dcerou sice zůstala na mateřské a následně rodičovské dovolené její matka (bývalá manželka žalobce), dceru však vychovávali společně. Žalobce zabezpečoval rodinu finančně, poté když jeho bývalá manželka nastoupila do práce, věnoval dceři veškerý svůj volný čas. Po rozvodu manželství se významně podílel na výchově dcery, stýkal se s ní každý týden od pátku do neděle. Matka dcery si následně našla nového partnera a dcera v tu dobu pobývala převážně u žalobce, který ji vychovával a zajišťoval veškeré její potřeby. Zároveň stále platil své bývalé manželce výživné na dceru. Žalobce je tak přesvědčen, že dcera byla v jeho faktické péči již v průběhu roku 1993 a od roku 1994 již trvale. Tato doba měla být započtena v jeho prospěch. Matka dcery v roce 2010 zemřela, nárok na zvýšení starobního důchodu za vychované dítě tedy neuplatnila. Mezi rodiči tudíž není sporu o tom, kdo o dceru pečoval v největším rozsahu. Obě rozhodnutí žalované považoval žalobce za nepřezkoumatelná.
3. Žalovaná považovala žalobu za nedůvodnou. Ve svém vyjádření shrnula průběh správního řízení. Dále uvedla, že žalobce neprokázal, že by o dceru pečoval v největším rozsahu. Matka dcery po dobu mateřské, resp. rodičovské dovolené, nepracovala. Její příjmy tak byly kontinuálně nižší než příjmy žalobce. Důvodem zavedení výchovného bylo zmírnění statistického rozdílu mezi průměrným starobním důchodem mužů a žen, který činil více než 2 000 Kč. Přestože bylo výchovné koncipováno jako genderově neutrální, žalovaná měla za to, že bylo určeno především ženám.

III. Posouzení věci

4. Žaloba je důvodná. Podklady pro rozhodnutí nebyly dostatečné pro zjištění, kdo o dceru L. pečoval a v jaké míře. Žalobce nedostal možnost podklady doplnit, žalovaná opomenula jeho důkazní návrhy.

Obecná východiska posouzení

5. Výchovné je institutem, který zavedl zákon č. 323/2021 Sb., přijatý s účinností od 1. 1. 2023 Upravuje ho nyní § 34a zákona o důchodovém pojištění. V případě důchodů přiznaných před 1. 1. 2023 (což je i případ žalobce) se ovšem použijí přechodná ustanovení čl. II zákona č. 323/2021 Sb.
6. Protože jde o úpravu vzniklou na podkladě poslaneckého pozměňovacího návrhu, trpí dílčími nejasnostmi natolik, že se jí v nedávné minulosti musely opakovaně zabývat správní soudy. Krajský soud v Plzni proto odkazuje především na závěry rozhodnutí Krajského soudu v Hradci Králové – pobočka v Pardubicích č. j. 61 Ad 10/2023-34 ze dne 18. 3. 2024, č. 4614/2024 Sb. NSS; Krajského soudu v Brně č. j. 41 Ad 4/2024-34 ze dne 24. 7. 2024, Nejvyššího správního soudu č. j. 10 Ads 271/2024-35 ze dne 12. 3. 2025, č. 4676/2025 Sb. NSS; a č. j. 7 Ads 324/2024-51 ze dne 30. 5. 2025, ze kterých v obecné rovině vycházel.
7. Podle čl. II bodu 1 zákona č. 323/2021 Sb. platí, že starobní důchody přiznané ode dne, který spadá do období před 1. lednem 2023, se zvýší o 500 Kč měsíčně za každé dítě, které pojištěnec vychoval, od splátky důchodu splatné v lednu 2023, jsou-li splněny podmínky stanovené v bodech 3 až 5; toto zvýšení náleží k procentní výměře starobního důchodu.

Shodu s prvopisem potvrzuje H. K.

8. Podle čl. II bodu 3 zákona č. 323/2021 Sb. platí, že podmínky výchovy dítěte se pro účely zvýšení podle bodu 1 posuzují u všech pojištěnců podle právních předpisů účinných ke dni, od něhož byl starobní důchod přiznán, pokud se dále nestanoví jinak; tyto podmínky platí i v případě, že o dítě osobně pečoval muž. Výchovu téhož dítěte nelze pro účely zvýšení podle bodu 1 současně započítat více osobám. Vychovávalo-li totéž dítě více osob, přihlíží se k výchově dítěte jen u té osoby, která o dítě osobně pečovala v největším rozsahu; to platí i v případě, že u téhož dítěte byla jeho výchova zohledněna při stanovení důchodového věku ženy.
9. Podle čl. II bodu 4 zákona č. 323/2021 Sb. věty první platí, že pokud byl důchodový věk stanoven se zohledněním vychovaných dětí, zvýší se starobní důchod o tzv. výchovné bez žádosti; za vychované dítě se pro účely přiznání výchovného považuje dítě, k jehož výchově bylo přihlédnuto při stanovení důchodového věku. Podle čl. II bodu 5 zákona č. 323/2021 Sb. pak platí, že pokud se nepostupuje podle bodu 4 (přiznání výchovného bez žádosti), zvýší se starobní důchod o výchovné na základě písemné žádosti podané na předepsaném tiskopisu. V případě starobních důchodů přiznaných před 1. 1. 2023 lze žádost podat nejpozději do 31. 12. 2024.
10. Stěžovateli byl starobní důchod přiznán v období do 31. 12. 2022. Naplnění podmínky výchovy dítěte se proto posuzovalo podle podmínek obsažených v § 32 odst. 4 zákona č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění, ve spojení s § 4 odst. 2 vyhlášky č. 284/1995 Sb., která provádí zákon o důchodovém pojištění. Ženy naplnily podmínku výchovy dítěte pro nárok na starobní důchod, jestliže osobně pečovaly nebo pečovaly o dítě ve věku do dosažení zletilosti alespoň *po dobu deseti roků*. Pokud se však žena ujala výchovy dítěte po dosažení osmého roku jeho věku, pak splnila podmínku výchovy dítěte, jestliže osobně pečovala nebo pečovala o dítě ve věku *do dosažení zletilosti alespoň po dobu pěti roků*; to však neplatí, pokud žena před dosažením zletilosti dítěte přestala o dítě pečovat (§ 32 odst. 4 zákona o důchodovém pojištění). Podle § 4 odst. 2 prováděcí vyhlášky se pak podmínka výchovy dítěte pro nárok ženy na starobní důchod považovala za splněnou, pečovala-li žena o nezletilé dítě (a) od jeho narození do jeho úmrtí, pokud dítě zemřelo po dosažení šesti měsíců věku, nebo (b) alespoň poslední tři roky před dosažením věku potřebného podle zákona pro vznik nároku na starobní důchod.
11. Pro přiznání výchovného je tedy třeba naplnit několik podmínek (další podmínky není třeba rekapitulovat):
- A1) osobní péče o dítě ve věku do dosažení jeho zletilosti alespoň po dobu deseti roků, *nebo*
 - A2) v případě ujmoutí se výchovy dítěte až po dosažení osmého roku jeho věku osobní péče o dítě alespoň po dobu pěti roků při kontinuální péči až do dosažení jeho zletilosti, *nebo*
 - A3) v případě úmrtí dítěte staršího šesti měsíců osobní péče od jeho narození do jeho úmrtí; *nebo*
 - A4) osobní péče o nezletilé dítě alespoň poslední tři roky před dosažením věku potřebného pro vznik nároku na starobní důchod, *a*
 - B) osobní péče v *největším rozsahu*, pokud dítě (od narození po dosažení zletilosti) vychovávalo více osob.

- C) žadatel se vůči dítěti nedopustil úmyslného trestného činu proti životu a zdraví, proti svobodě a právům na ochranu osobnosti, proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti nebo proti rodině a dětem.
12. Žalobci by tedy vznikl nárok na výchovné při kumulativním naplnění podmínek A1/2/3/4), a event. B) pokud dítě vychovávalo více osob a C). Pokud by přitom podmínka výchovy dítěte pro nárok (ženy) na starobní důchod ve smyslu předestřených požadavků právní úpravy, tj. podmínka A1/2/3/4) byla splněna pouze u jedné osoby, naplnění podmínky B) se již u ní zkoumat nebude. To ale není případ žalobce, pro jehož posouzení je výklad pojmu „péče v největším rozsahu“ stěžejní.
 13. Právě k pojmu *péče v největším rozsahu* se správní soudy opakovaně vyjádřily. Lze tak jen shrnout, že otázku osobní péče je třeba hodnotit z časového hlediska, podle konkrétních okolností případu žalobce a jeho rodiny. Je třeba mimo jiné hodnotit, v jakém období byla péče výlučná, kdy byla společná, jak byla intenzivní, kdo vykonával každodenní činnosti, a rovněž zda jiná osoba byla v dané době fakticky z péče vyloučena. Pro určení toho, kdo se pro účely přiznání výchovného staral o dítě v největším rozsahu, je důležité, aby se výchova posuzovala jako celek během celého období nezletilosti dítěte. To znamená, že by mělo dojít k celkovému zhodnocení výchovy poskytované všemi osobami v různých fázích vývoje a výchovy dítěte. Podstata hodnocení, kdo děti vychovával v největším rozsahu, spočívá v tom, která osoba o ně v celém období, kdy byly nezletilé, *osobně* pečovala v největším *časovém* rozsahu. Na vyměřovací základ takové osoby totiž měla výchova dítěte (v okruhu ostatních uvažovaných osob, které se na výchově dítěte též podílely) největší negativní dopad. Právě to se zákonodárce pokusil kompenzovat zavedením výchovného.
 14. Při péči více osob po dobu nezletilosti tak obvykle bude možné rozlišit určitá období, která se od sebe odlišují právě povahou péče: období po narození dítěte, období společné a obsahově vyrovnané péče, období výlučné či převažující péče po úmrtí některé z pečujících osob nebo po vzájemném odloučení se rodičů dítěte (např. po rozvodu jejich manželství).
 15. Toto zpětné hodnocení nutně předpokládá korektní zjištění skutkového stavu.
 16. Prvotním prostředkem ke zjištění péče je čestné prohlášení, které je součástí žádosti (§ 84a zákona č. 582/1991 Sb., čl. II bod 5 zákona č. 323/2021 Sb.). Jiné důkazy zákon nevyžaduje. Není však důkazním prostředkem bez dalšího dostačujícím – čestné prohlášení má nižší vypovídající hodnotu, neboť jím může být určitá skutečnost pouze osvědčena, nikoliv plně prokázána. Správní orgány tak sice mohou vycházet z obsahu čestného prohlášení, avšak za předpokladu, že jeho obsah není věrohodně zpochybněn, resp. že o pravdivosti jeho obsahu nepanují důvodné pochybnosti.
 17. V opačném případě je v základu na žadateli, aby svá tvrzení prokázal jinými důkazy, než jen čestným prohlášením (srov. rozsudek cit. pardubické pobočky KS v Hradci Králové č. j. 61 Ad 10/2023-34, odst. 17–20). Tyto důkazy by žadatel měl označit; samotné neoznačení důkazů žadatelem však nezbavuje Českou správu sociálního zabezpečení povinnosti zjisti skutkový stav v nezbytném rozsahu.
 18. Úprava zjišťování skutkového stavu je tedy nastavena tak, že prvotní povinnost tvrzení a důkazní žalobce splní již čestným prohlášením. Pokud toto prohlášení nedostačuje, Česká správa sociálního zabezpečení je oprávněna i povinna zjišťovat skutkový stav sama. Zpravidla však nebude mít dostatek informací v úředních databázích, protože se tato povinnost týká skutečností o rodinném životě žalobce, které jsou – z povahy věci – v dispozici právě žalobce. Shodu s prvopisem potvrzuje H. K.

a jeho rodiny. V takovém případě je třeba, aby byl žadatel vyzván k uvedení dalších podrobností a označení případných důkazů (srov. rozsudek NSS č. j. 8 Ads 21/2025-36 ze dne 17. 4. 2025, odst. 32). Je na České správě sociálního zabezpečení, aby v rámci výzvy blíže vymezila, které skutečnosti mohou být pro posouzení nároku podstatné (a žadatel je tedy má tvrdit, případně prokazovat).

Nedostatečnost tvrzení žadatele, pochybení ČSSZ

19. V souzeném případě žalobce v čestném prohlášení uvedl, že se o dceru staral v převažujícím rozsahu od jejích čtyř let. K tomu doložil rozhodnutí opatrovnických soudů, ze kterých plynou částečné informace o péči žalobce v době po roce 1991, tj. od věku 13–14 let dcery. Z těchto podkladů lze usoudit, že někdy po roce 1991 byla faktická péče žalobce výlučná: k listopadu 1994 je zmiňováno bydlení dcery u žalobce, v roce 1995 byla výlučná péče žalobce formalizována rozhodnutím opatrovnického soudu.
20. Takto shromážděné podklady jsou zjevně nedostatečné k posouzení toho, kdo po dobu prvních 18 let věku dcery vykonával péči v největším rozsahu. K období do roku 1982, tj. do 4 let věku dcery, žalobce neuvedl žádné tvrzení, neoznačil žádný důkaz. Z vlastních zjištění žalované plyne, že v této době matka dcery žalobce (bývalá manželka žalobce) čerpala tzv. mateřskou a rodičovskou dovolenou. Lze tak předpokládat, že v tomto období byla převažující péče matky. K období od roku 1982 do nabytí zletilosti dcery žalobce pouze uvedl, že právě on pečoval v největším rozsahu. K tomu doložil důkazy částečně vypovídající o pouze o období po 1991. Nepochybně lze z rozhodnutí opatrovnického soudu říci, že žalobce vykonával převažující péči v době od roku 1995, tj. od 16 let věku dcery. O devíti letech z celkových 18 let věku dcery a 14 let údajně převažující péče žalobce, tak ve spisu není jediný důkaz. Ve výsledku tedy nebylo možné posoudit, kdo vykonával převažující péči a zda vůbec lze tuto péči hodnotit jako převažující (žalobce se s manželkou mohl o dceru starat rovnoměrně, takže ničí péče by v tomto období nebyla rozsahem větší; srov. cit. rozsudek NSS č. j. 7 Ads 324/2024-51, odst. 24).
21. Na tuto nedostatečnost podkladů k rozhodnutí Česká správa sociálního zabezpečení nijak nereagovala. Její první rozhodnutí je tedy založeno na nedostatečných podkladech, aniž by žalobce dostal možnost nedostatky napravit.
22. V námitkovém řízení žalobce uvedl, že o dceru pečoval převažujícím způsobem od jejích osmi let věku. Za tím účelem označil jako pramen důkazu svou dceru a svou aktuální manželku (ať již k provedení výsledku, nebo k podání čestného prohlášení). Česká správa sociálního zabezpečení na toto tvrzení žalobce nijak nereagovala. Její rozhodnutí o námitkách je tedy založeno na nedostatečných podkladech, aniž by žalobce dostal možnost nedostatky napravit. Vedle toho žalovaná opomenula i důkazní návrhy žalobce, které byly *prima facie* způsobilé objasnit povahu a intenzitu péče žalobce o jeho dceru.
23. Péče o dceru žalobce v období let 1982 až 1995 tedy nebyla důkazně postavena najisto. Žalovaná nevyzvala žalobce k odstranění tohoto nedostatku, namísto tohoto vyšla z podkladů, které o rozhodných skutečnostech nevypovídají dostatečným způsobem.

IV. Závěr

24. Z uvedeného důvodu trpí naříkané rozhodnutí vadami řízení podle § 76 odst. 1 písm. b) a c) s. ř. s., byť jde zřejmě o následek vstupního nesprávného posouzení rozhodných právních otázek výchovného. Soud proto rozhodnutí zrušil a věc vrátil žalované k dalšímu řízení.

Shodu s prvopisem potvrzuje H. K.

25. V dalším řízení bude žalovaná při posouzení rozsahu péče vycházet z výše uvedených východisek výchovného. Konkrétní výzvou umožní žalobci doplnit podklady ke skutkovým otázkám, které žalovaná považuje za významné pro rozhodnutí. Posoudí komplexně péči o dceru žalobce s tím, že musí zohlednit míru podílu rodičů na výchově (péči), přičemž v určitých obdobích je možné tuto péči považovat za stejnou od obou z nich (§ 78 odst. 1, 4 a 5 s. ř. s.).
26. Procesně úspěšný žalobce má podle § 60 odst. 1 s. ř. s. vůči procesně neúspěšné žalované nárok na náhradu nákladů řízení v celkové výši 2 600 Kč za dva režijní paušály a dva úkony právní služby ve věcech důchodového pojištění podle § 9 odst. 2 advokátního tarifu ve znění do 31. 12. 2024 (převzetí a příprava zastoupení, podání ve věci samé).

Poučení:

Proti tomuto rozhodnutí lze podat kasační stížnost u Nejvyššího správního soudu do dvou týdnů od jeho doručení. Lhůta je zachována, byla-li kasační stížnost podána u Krajského soudu v Plzni.

Plzeň 1. srpna 2025

Mgr. Jan Šmakal v.r.
soudce